

Minder aandacht voor criminaliteit in de Vlaamse nieuwsmedia

Een onderzoek naar criminaliteit op het tv-nieuws en in de kranten in Vlaanderen (2003-2014)

In de periode 2003-2014 ging gemiddeld 15.6% van het totale televisienieuws en 12.5% van het krantennieuws over criminaliteit. De hoeveelheid criminaliteitsberichtgeving verschilt sterk van medium tot medium, en van jaar tot jaar. Het meest recente jaar, 2014, wordt van de volledige periode van 12 jaar, gekenmerkt door het laagste niveau van criminaliteitsnieuws. Van de onderzochte media brengen VTM, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws het meeste criminaliteit: gemiddeld 17% à 18% van hun berichtgeving. De Tijd brengt in vergelijking met de andere media opvallend weinig nieuws over criminaliteit: gemiddeld 6% over alle jaren heen. De hoeveelheid criminaliteitsnieuws volgt het werkelijke voorkomen van criminele feiten (officiële statistieken) niet. Eerder dan de realiteit, bepalen redactionele keuzes voor het grootste deel hoeveel aandacht er naar criminaliteit gaat; redacties maken wel vaak dezelfde keuzes.

Steunpunt Media

Het Steunpunt Media is een aanspreekpunt en expertisecentrum voor alles wat met nieuws en media te maken heeft. In opdracht van de Vlaamse minister van Media voert het Steunpunt wetenschappelijk onderzoek naar nieuwsberichtgeving en mediawijsheid in Vlaanderen. Het Steunpunt Media maakt deel uit van de steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek van de Vlaamse overheid voor de periode 2012-2015. De vier Vlaamse universiteiten die onderzoek doen naar nieuws en massamedia zijn partner van het Steunpunt: de KU Leuven, de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel.

Technische fiche

Type medium	Onderzoekperiode	Medium	Aantal berichten over criminaliteit (krantenartikels of nieuwsitems)
Televisie (manueel gecodeerd)	2003-juni 2014	VRT	11.124
		VTM	15.270
Kranten (automatisch gecodeerd)	2003-2014	De Morgen	51.204
		De Tijd	18.848
		Het Laatste Nieuws	77.842
		De Standaard	39.417
		Het Nieuwsblad	45.813
		Gazet van Antwerpen	36.193
		Het Belang van Limburg	61.646
		Metro	20.646

Minder aandacht voor criminaliteit in de Vlaamse nieuwsmedia

Een onderzoek naar criminaliteit op het tv-nieuws en in de kranten in Vlaanderen (2003-2014)

Julie De Smedt & Stefaan Walgrave

Er is de afgelopen jaren voortdurend debat geweest over de kwaliteit van het nieuws in Vlaanderen. Critici zijn onder andere bezorgd om de volgens hen overvloedige aandacht voor criminaliteit en de focus op negativiteit en sensatie in het nieuws. De wetenschappelijke literatuur over wat de tabloïdisering en sensationisering van het nieuws wordt genoemd, stelt dat nieuws op televisie en in kranten steeds minder ernstig zou zijn en steeds minder relevante berichtgeving zou bevatten. Ook zouden steeds meer lichte onderwerpen gebracht worden en zou het nieuws sterk focussen op schokkende en spectaculaire gebeurtenissen. Onderzoekers stellen dat er in vele landen een toename is van de criminaliteitsberichtgeving en zeggen dat criminaliteitsberichtgeving een goede indicator is van het kwalitatief afglijden van het nieuws naar minder kwalitatieve formats en inhouden.

Maar, als we op basis van data focussen op het Vlaamse nieuws, moeten we de critici dan gelijk geven of zijn er geen redenen tot bezorgdheid? Hoeveel criminaliteit krijgt de Vlaamse nieuwsgebruiker tot zich via het Vlaamse televisie- en krantennieuws? Verschilt de berichtgeving op televisie van die in de kranten? Deze Nieuwsmonitor biedt een zicht op de media-aandacht voor criminaliteit in het Vlaamse nieuws. Ook houden we het criminaliteitsnieuws tegen het licht van de officiële criminaliteitsstatistieken. Is de berichtgeving over criminaliteit een weerspiegeling van de statistische realiteit? Of krijgen bepaalde types van criminaliteit proportioneel meer of minder aandacht?

In totaal onderzoeken we 12 jaar criminaliteitsnieuws op VRT en VTM (2003 tot en met juni 2014) en in acht Vlaamse kranten (2003-2014). We verwijzen naar het technisch overzicht op pagina 1 voor het aantal nieuwsberichten over criminaliteit per medium afzonderlijk. Het televisienieuws omvat de 19-uur-uitzendingen van VRT en VTM met uitzondering van het sportnieuws. Het krantennieuws omvat de nationale editie, alle bijlagen en katernen, met uitzondering van sportnieuws en regionaal nieuws. We analyseren de volgende acht kranten: De Standaard, Het Nieuwsblad, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg, De Morgen, Het Laatste Nieuws, De Tijd en Metro. Omdat dit onderzoek twee verschillende mediatypes (televisie en kranten) bestudeert en vergelijkt, is het belangrijk dat de analyse van de media-inhoud van beide types media zo gelijkaardig mogelijk is. De datasets van het televisie- en het krantennieuws die we hier gebruiken zijn gebaseerd op hetzelfde codeboek met dezelfde categorisatie van thema's.

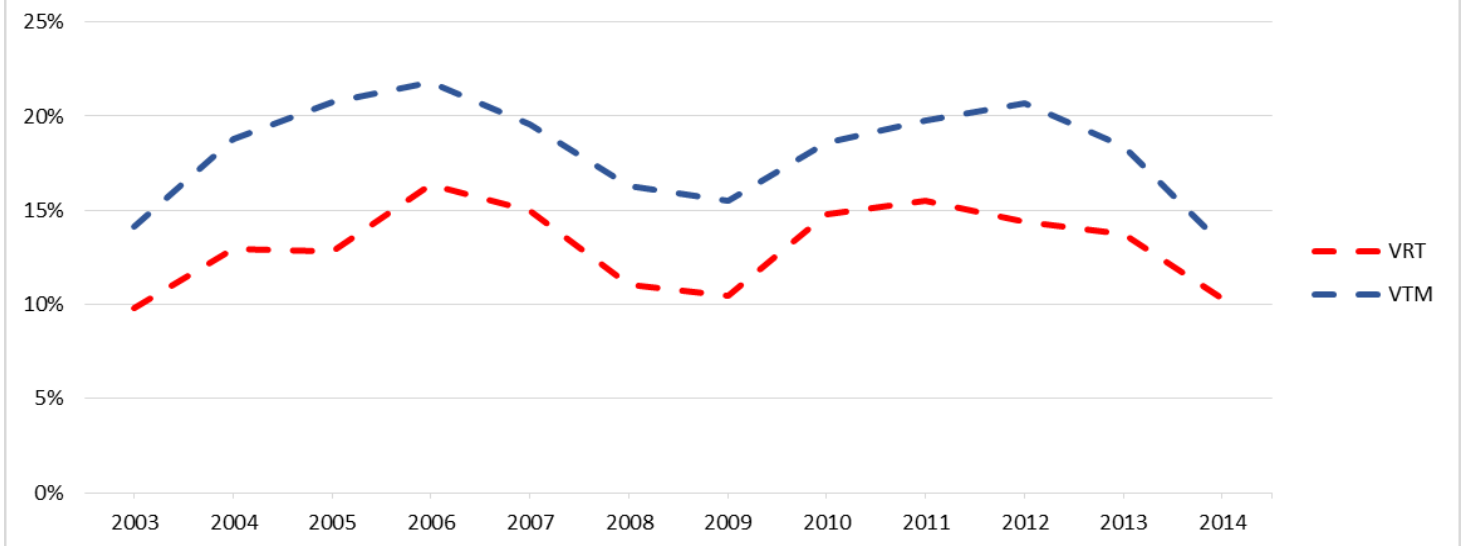
De resultaten worden telkens in relatieve aantallen (percentages) weergegeven: voor het tv-nieuws gaat het om een percentage van de totale duurtijd van de nieuwsuitzendingen, voor de kranten om een percentage van het totale aantal woorden dat in artikelen over criminaliteit in de kranten verscheen. Media die meer nieuwsruimte hebben wegen daardoor niet zwaarder door in de resultaten: kranten hebben bijvoorbeeld meer nieuwsruimte dan televisienieuws, en Het Laatste Nieuws heeft bijvoorbeeld meer nieuwsruimte (krantenpagina's) dan Metro. Dit verschil wordt dus weggewerkt door de cijfers weer te geven in percentages en per medium naar de *proportie* criminaliteitsnieuws binnen het totale nieuws te kijken. Relatieve cijfers geven daarenboven ook een realistischer beeld van de media-aandacht dan absolute cijfers. Een langer nieuwsbericht over criminaliteit weegt zwaarder door in de resultaten dan een kort bericht. Een methodologisch verschil tussen het televisienieuws en het krantennieuws is het aantal thema's dat per nieuwsbericht toegekend kan worden. Aan een televisienieuwsitem werden tot drie verschillende thema's toegekend. Bijvoorbeeld een nieuwsbericht over *gesjoemel* met aandelen door politici krijgt drie thema's toegewezen: een criminaliteitsthema (fraude), een politiek thema (betrokkenheid van politici) en een financieel thema (aandelen). Een krantenartikel daarentegen kan meer dan drie thema's toegekend gekregen hebben. Dit verschil is echter geen groot probleem omdat per krantenartikel zelden meer dan drie thema's voorkomen.

Een ander methodologisch verschil is de categorisatie van binnenlands en buitenlands nieuws. Dit onderscheid is bij de televisiedata zuiver: *binnenlands nieuws* is nieuws over criminele feiten die in België gepleegd werden en *buitenlands nieuws* is nieuws over criminele feiten die in het buitenland gepleegd werden. Voor het krantennieuws is er een derde geografische categorie: het gemengde nieuws. Deze categorie is van toepassing op nieuws over criminele feiten waarbij België en één of meerdere andere landen betrokken zijn. Een artikel over een internationale drugsbende die in Brussel wordt ingerekend is hiervan een voorbeeld. Bij Grafiek 4, waar we dit geografisch onderscheid maken, leggen we uit hoe we met dit verschil omgaan.

Hoe bakenen we in dit onderzoek criminaliteitsnieuws af? We kijken naar alle criminele feiten zoals fraude, brandstichting, diefstal, inbraken, moord, verkrachtingen, pedofilie, overvallen, slagen en verwondingen, drughandel, ontvoering en mensenhandel. Zie Grafiek 5 voor een volledig overzicht. Nieuws over het gerecht, justitie en criminaliteitsbeleid beschouwen we niet als criminaliteitsnieuws. Een nieuwsbericht over een rechtszaak op zich wordt bijvoorbeeld niet als criminaliteitsnieuws beschouwd tenzij het bericht ook duidelijk aandacht besteedt aan de aanleiding van de rechtszaak (het vermeende criminele feit). Het sportnieuws laten we volledig buiten beschouwing, ook als het gaat om sportnieuws dat gelinkt is aan criminaliteit (bv. dopinggebruik).

We vergelijken de media-aandacht voor criminaliteit met de officiële criminaliteitsstatistieken zoals door de politie geregistreerd. De Directie van de operationele politie-informatie & ICT stelde de gegevens ter beschikking. We stemden de verschillende criminaliteitstypes uit de statistieken af op de criminaliteitstypes in de media om beide met elkaar te kunnen vergelijken. De officiële criminaliteitsstatistieken komen niet voor 100% overeen met het werkelijke voorkomen van criminaliteit. Het is immers een gekend probleem dat niet alle criminele feiten worden aangegeven en dus niet allemaal in de statistieken terechtkomen. Vooral de kleinere misdrijven zijn 'ondergeregistreerd'. Toch gebruiken we deze statistieken in dit onderzoek omdat ze van alle mogelijke indicaties van de effectieve criminaliteit wel het best in de buurt komen van de werkelijkheid.

Grafiek 1 - Hoeveelheid criminaliteitsnieuws binnen het totale televisienieuws (2003-juni 2014; N = 648 uren)

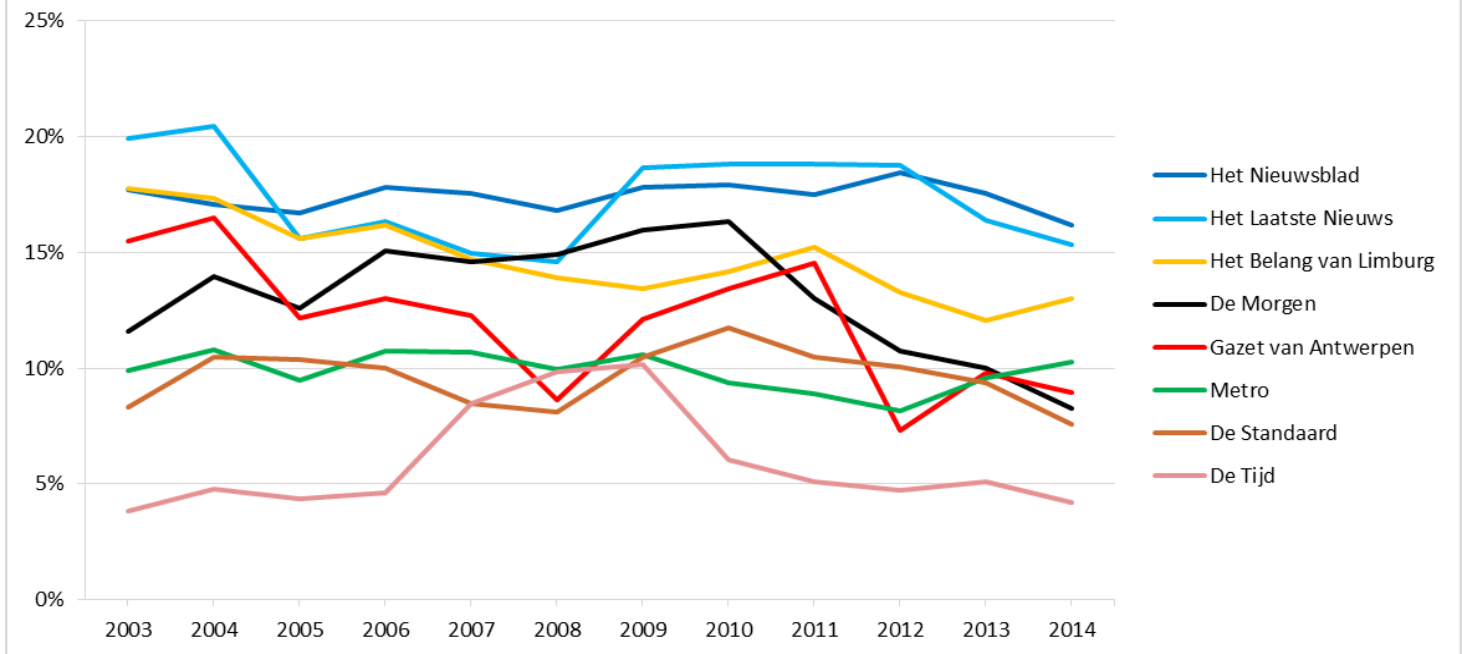
Hoeveel criminaliteit krijgt de Vlaamse nieuwsconsument te zien en te lezen? Grafiek 1 toont de evolutie van het criminaliteitsnieuws op VRT en VTM. Grafiek 2 focust op de krantenmedia. Grafiek 3 geeft alle nieuwsmedia samen weer.

Grafiek 1 toont de evolutie van het aandeel criminaliteitsnieuws op tv in de periode 2003-2014. De televisiedata zijn momenteel beschikbaar tot en met juni 2014. We telden de cijfers voor januari tot juni 2014 dubbel om het jaar 2014 te kunnen vergelijken met de voorgaande jaren. Gemiddeld, over alle jaren en zenders heen, behandelde 15.6% van alle televisienieuws criminaliteit. Een zesde van het totale televisienieuws had dus te maken met misdaad. Het valt op dat de resultaten voor VRT en VTM sterk gelijk lopen in de laatste 12 jaar. De periode vertoont twee cycli van eenzelfde verloop met twee hoogtepunten: in 2006 en in 2011-2012. Het lijkt erop dat beide zenders hun criminaliteitsnieuws selecteren op basis van eenzelfde externe realiteit en dezelfde criteria hanteren om criminele feiten te selecteren.

VTM besteedt in zijn Nieuws wel systematisch heel wat meer aandacht aan criminaliteit dan VRT in zijn Journaal. Dit resultaat ligt in lijn met buitenlands onderzoek dat vaststelt dat commerciële televisiezenders meer ruimte maken voor criminaliteitsnieuws dan openbare zenders. Het verschil tussen beide zenders schommelt tussen 3% in 2014 en 8% in 2005. Het verschil tussen de tv-zenders was het laagst (verschil van 3%) in 2014 (januari tot juni). We zouden voorzichtig kunnen concluderen dat, althans wat het aandeel criminaliteitsnieuws betreft, beide zenders naar elkaar schijnen toe te groeien en meer op elkaar zijn gaan lijken.

Opvallend is ook dat de tv-kijker in 2014 het minste criminaliteit te zien kreeg in het Vlaamse televisienieuws. VRT bracht in 2014 'slechts' 10% en VTM 13% criminaliteitsnieuws. Is de daling in 2014 een gevolg van een bepaald thema dat proportioneel meer aandacht kreeg in vergelijking met de andere jaren? Of krijgen de andere thema's allemaal iets meer ruimte in het nieuws? Een meer diepgaande analyse van het televisienieuws (niet in grafiek) geeft aan dat het criminaliteitsnieuws in de eerste helft van 2014 vooral werd weggeduwd door het verkiezingsnieuws en door nieuws over oorlog en conflicten. De verkiezingen van mei 2014 namen opvallend veel ruimte in. Ten opzichte van 2013 was er in 2014 een stijging van 7% van politiek nieuws. Ook besteedde het televisienieuws proportioneel meer aandacht dan anders aan oorlog en conflicten: in 2014 was er een stijging van 3% voor oorlog en conflicten ten opzichte van 2013. Dan denken we aan nieuws over de conflicten in onder andere het Midden-Oosten die de laatste tijd moeilijk uit het nieuws weg te denken zijn. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen of de dalende trend in criminaliteitsnieuws van de laatste jaren zich verderzet. Het zou ook kunnen dat we gewoon aan het einde van een cyclus zitten en dat het criminaliteitsnieuws de volgende jaren opnieuw zal stijgen zoals we dat al twee keer eerder hebben meegemaakt tijdens de laatste 12 jaar.

Grafiek 2 - Hoeveelheid criminaliteitsnieuws binnen het totale krantennieuws
(2003-2014; 127.269.238 woorden)

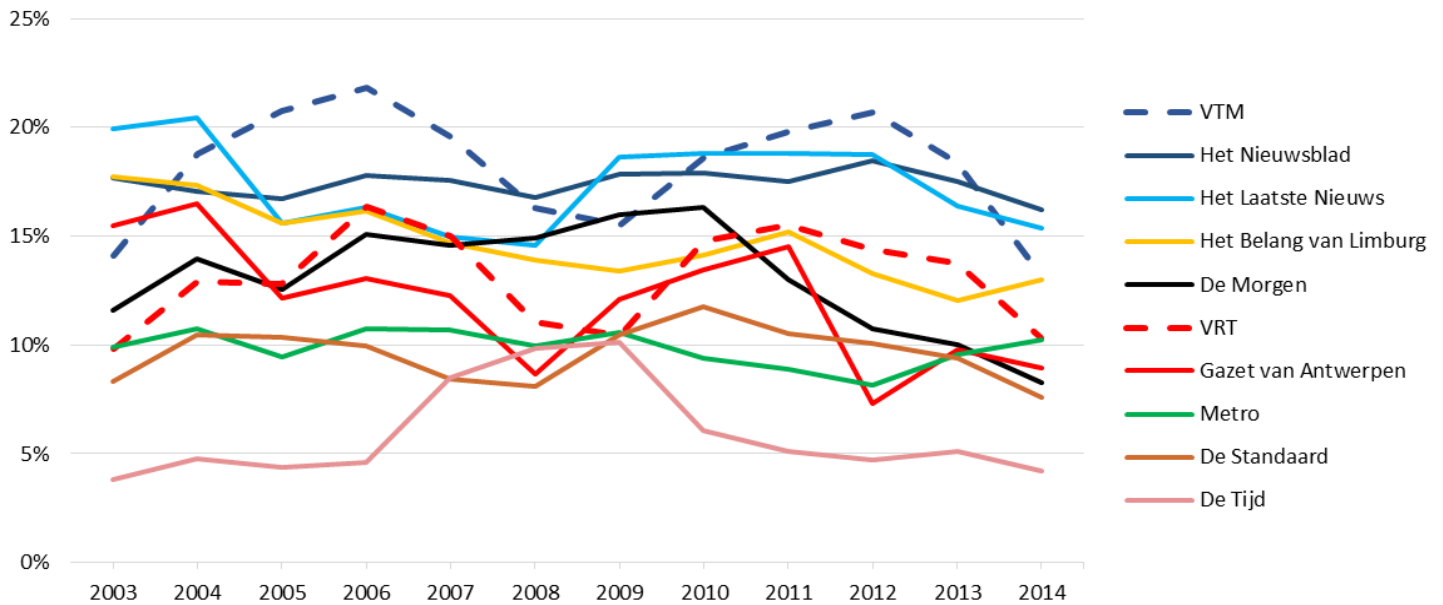

Grafiek 2 toont de evolutie van het criminaliteitsnieuws in de Vlaamse kranten doorheen de periode 2003-2014. Het totale krantennieuws omvat de nationale edities, alle bijlagen en katernen, met uitzondering van sportnieuws en regionaal nieuws. De acht Vlaamse kranten publiceerden in de laatste 12 jaar in totaal maar liefst 351.609 krantenartikels die te maken hadden met criminaliteit. Voor een nauwkeurig beeld van het aandeel criminaliteitsnieuws meten we op basis van het aantal woorden in plaats van het aantal artikels (zie ook het aantal seconden dat we voor televisienieuws gebruiken). Een lang artikel over criminaliteit (meer woorden) weegt hierdoor zwaarder door in de resultaten dan een kort bericht (minder woorden). In totaal tellen we 127.269.238 woorden gepubliceerd in artikels over criminaliteit.

Gemiddeld, over alle jaren en krantentitels heen, ging 12,5% van het totale krantennieuws naar criminaliteit. Dat is wat minder dan in het tv-nieuws (15,6%) maar door de verschillende meting is het gevaarlijk om er sterke conclusies uit te trekken. Uit Grafiek 2 blijkt dat de hoeveelheid criminaliteitsnieuws erg sterk verschilt van medium tot medium, en van jaar tot jaar. De meeste krantenmedia vertonen een dalende trend in het criminaliteitsaanbod, zoals we ook bij de televisiezenders vaststelden. Maar die trend is niet lineair en gaat met ups and downs. Voor alle media is het aandeel criminaliteit in 2014 lager dan in 2013, met uitzondering van Het Belang van Limburg en Metro.

Het aandeel criminaliteitsnieuws verschilt sterker tussen de krantenmedia onderling dan tussen de televisiemedia onderling, die opvallend gelijk liepen over de laatste 12 jaar. Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws brengen van alle krantenmedia proportioneel het meeste criminaliteitsnieuws: beide gemiddeld 17,4% van hun totale nieuwsaanbod. De Tijd, die vooral op financieel-economisch nieuws focust, brengt in vergelijking met de andere media opvallend weinig nieuws over criminaliteit: gemiddeld 6% over alle jaren heen. Het criminaliteitsnieuws in Het Nieuwsblad en Metro zijn het meest constant over alle jaren in de onderzoeksperiode: het lijkt erop dat deze krantentitels systematisch vaste ruimte vrijmaken voor criminaliteitsnieuws. De andere krantenmedia vertonen een grilliger patroon: het ene jaar publiceert een krant proportioneel al meer criminaliteitsnieuws dan het andere jaar.

Grafiek 3 - Hoeveelheid criminaliteitsnieuws binnen het totale televisienieuws (2003-juni 2014; N = 648 uren) en het totale krantennieuws (2003-2014; 127.269.238 woorden)

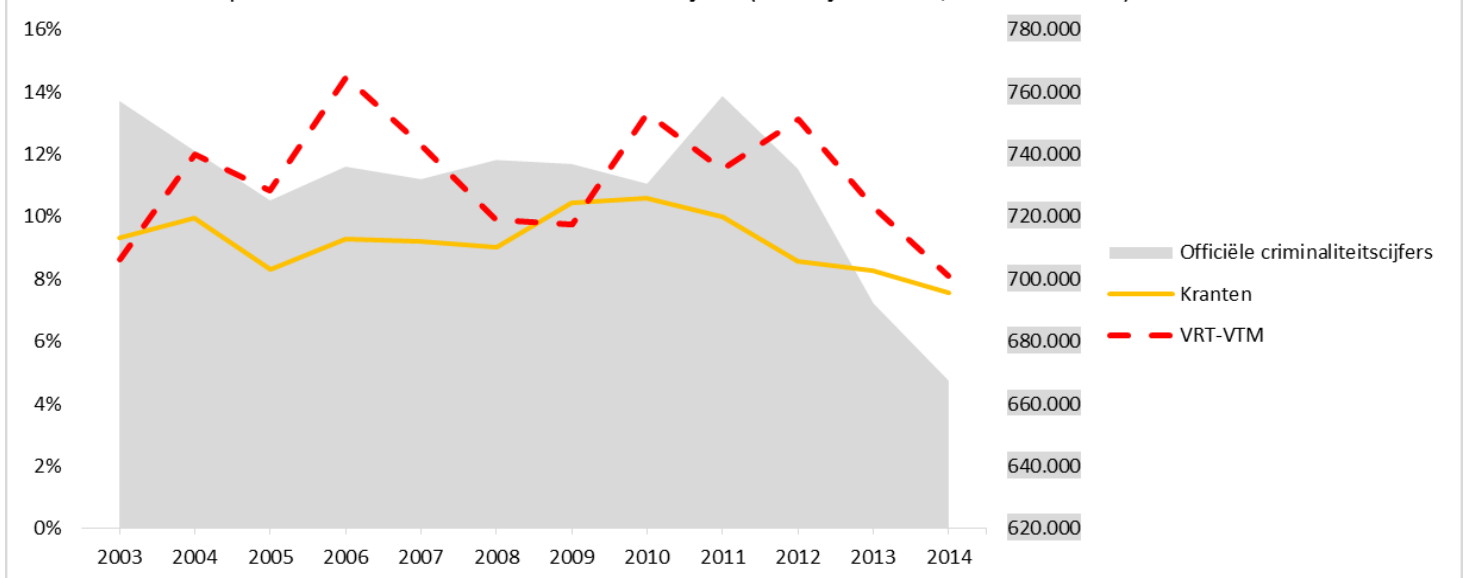
Grafiek 3 brengt de resultaten uit Grafiek 1 en Grafiek 2 samen. Het geeft een zicht op het totale aanbod van criminaliteitsnieuws in de Vlaamse nieuwsmedia. VTM, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws brengen van alle onderzochte media proportioneel het meeste criminaliteit: gemiddeld 17% à 18%. Bijna één vijfde van de nieuwsruimte in die media heeft dus met criminaliteit te maken. Onderaan bevinden zich De Tijd, Metro en De Standaard met veel minder nieuws over misdaad. VRT ligt samen met De Morgen en Gazet Van Antwerpen in het midden van het bed: deze media scoren bijna doorheen de hele periode gemiddeld, niet hoog maar ook niet laag.

We kunnen concluderen dat de Vlaamse nieuwsmedia grondig verschillen in hoeveel nieuwsruimte zij aan criminaliteit besteden. Het aandeel schommelt tussen de 4% (De Tijd in 2003) en 22% (VTM in 2006) in de laatste 12 jaar. De verschillen tussen de media onderling berusten niet op toeval. Ten eerste heeft elk medium zijn eigenheid en redactiepolitiek. Het is gunstig voor de diversiteit in het medialandschap dat de media op een verschillende manier naar de realiteit kijken en dus een verschillende berichtgeving aanbieden en elkaar niet zomaar imiteren. Daarnaast is het doel en het doelpubliek van de verschillende media verschillend. Sommige media leggen zich meer toe op *human interest* en sneller te interpreteren sensationeel nieuws terwijl andere eerder focussen op institutioneel, financieel of politiek nieuws. Ondanks de relatief kleine Vlaamse mediamarkt is er wel degelijk sprake van grote verschillen tussen de media, toch alvast wat het aandeel berichtgeving over misdaad betreft.

Brengen de Vlaamse media veel of weinig criminaliteitsnieuws in vergelijking met media in het buitenland? De resultaten uit buitenlands onderzoek hangen sterk af van welk type medium onderzocht werd (televisie of krant; kwaliteits- of populair medium), van de financiële structuur van de onderzochte media (openbaar of commercieel), onderzoeksperiode, land, enzovoort. Bovendien bestaat er geen buitenlands onderzoek dat criminaliteit op zulke grote schaal en op basis van dezelfde methodologie onderzoekt. We kunnen dus niet zuiver vergelijken met 'het buitenland'. Het onderzoek waarmee we het beste kunnen vergelijken, werd besproken in [Nieuwsmonitor 4](#) (april 2011). Het aandeel criminaliteitsnieuws op VRT en VTM werd daarin vergeleken met elf landen met een gelijkaardig tv-medialandschap (oudere steekproef uit de jaren 2006 en 2007). Daaruit bleek dat VTM veel meer over criminaliteit berichtte dan vergelijkbare zenders in het buitenland. Eén scoorde toen eerder laag in vergelijking met de andere media. De data waarop deze resultaten steunen zijn oud. We hebben geen idee of de conclusies die we toen trokken zeven jaar later nog gelden.

Ook al kunnen we de resultaten in deze Nieuwsmonitor niet echt vergelijken met buitenlands onderzoek, toch stellen we hier patronen vast die overeenkomen met bestaande buitenlandse bevindingen. We zagen bijvoorbeeld dat het televisienieuws gemiddeld meer criminaliteitsnieuws brengt dan de kranten. Ook uit buitenlands onderzoek blijkt dat televisienieuws over het algemeen meer criminaliteit brengt dan de kranten. Ander onderzoek in het buitenland stelt eveneens vast dat de commerciële zenders meer criminaliteit brengen dan de openbare omroepen, en dat vinden we ook in Vlaanderen terug.

Grafiek 4 - Hoeveelheid criminaliteitsnieuws in binnenlands nieuws op televisie (2003-juni 2014; N = 461 uren) en in de kranten (2003-juni 2014; N = 93.388.470 woorden) ten opzichte van de officiële criminaliteitscijfers (2003-juni 2014; N = 8.417.291)

We zagen al dat het aandeel criminaliteitsnieuws schommelt van jaar tot jaar. Zijn die fluctuaties misschien een gevolg van de fluctuaties in de werkelijke criminaliteitscijfers? Of met andere woorden: is de berichtgeving over criminaliteit een weerspiegeling van de realiteit? In de volgende grafieken vergelijken we de criminaliteitsberichtgeving met de misdrijven die werkelijk op het Belgisch grondgebied gepleegd werden. Grafiek 4 geeft de evolutie weer van het aandeel criminaliteit in het Vlaamse nieuws in het licht van de officiële criminaliteitsstatistieken. Het grijze vlak en de rechteras in de grafiek geven deze statistieken weer. Let op: de statistieken worden in de grafiek weergegeven van 620.000 tot 780.000, en niet vanaf 0, om de fluctuaties met de berichtgeving goed te kunnen vergelijken. De statistieken zijn momenteel beschikbaar tot en met juni 2014 en werden voor het jaar 2014 dubbel geteld om ze te kunnen vergelijken met de voorgaande jaren. Voor een zuivere vergelijking tussen de nieuwsberichtgeving en de politiestatistieken focussen we op de periode januari 2003 tot en met juni 2014. We laten de krantenberichtgeving van juli tot december 2014 hier dus uit de analyse.

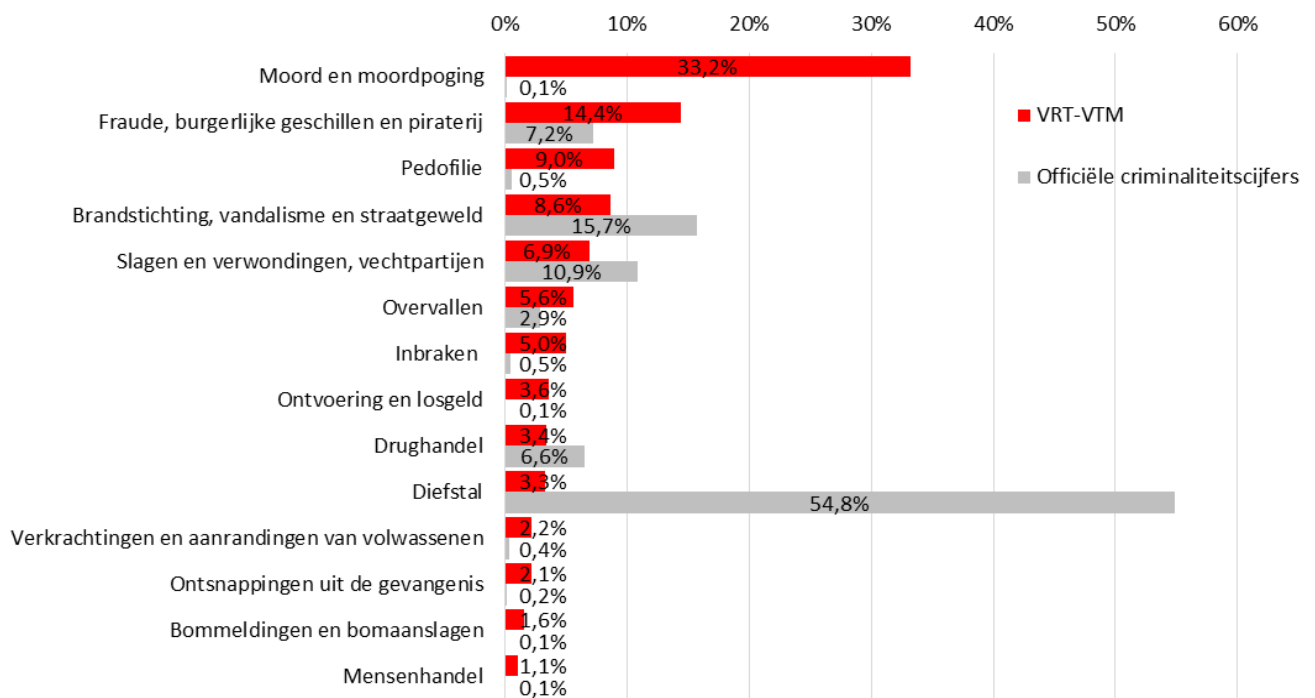
Grafieken 1, 2 en 3 brachten alle criminaliteitsnieuws in rekening: zowel criminele feiten gepleegd in België als in het buitenland. Om de Belgische criminaliteitscijfers zo zuiver mogelijk te kunnen vergelijken met de nieuwsberichtgeving laten we het buitenlandse nieuws over misdaad in de volgende grafieken uit de analyse. Grafiek 4 focust specifiek op criminaliteitsnieuws in binnenlands (Belgisch) nieuws. De rode lijn geeft het televisienieuws weer en toont de aandacht voor criminele feiten die in België gepleegd werden. Berichten over criminele feiten die in een ander land gepleegd werden, ook al waren er Belgen bij betrokken, staan niet in de grafiek. De resultaten voor de kranten tonen, in tegenstelling tot die van televisie, de aandacht voor criminele feiten waarin België betrokken is, ongeacht de locatie van het misdrijf. Het kan zowel gaan over een crimineel feit gepleegd op het Belgisch grondgebied, als een crimineel feit gepleegd in het buitenland waarbij Belgen betrokken waren (gemengd nieuws). De resultaten voor de kranten in de grafiek zijn dus een overschatting van de werkelijke media-aandacht voor feiten die in België gepleegd werden. Dit is niet heel problematisch omdat voor de interpretatie van deze grafiek vooral de fluctuaties doorheen de periode belangrijk zijn, en in mindere mate het niveau van de berichtgeving.

Uit Grafiek 4 blijkt dat de nieuwsberichtgeving niet per se de werkelijke criminaliteitscijfers weerspiegelt. Een piek in de criminaliteitscijfers komt meestal niet overeen met een piek in de nieuwsberichtgeving. In 2003 werden bijvoorbeeld meer misdrijven geregistreerd door de politie. Toch besteedden de nieuwsmedia er niet meer aandacht aan in vergelijking met de andere jaren. De hoogste piek in de criminaliteitsberichtgeving is er in 2006, maar in dat jaar werden niet opvallend meer misdrijven geregistreerd. Wel valt op dat zowel de criminaliteitscijfers als het aandeel criminaliteitsnieuws sinds 2012 duidelijk dalen. Die daling is sterker voor het televisienieuws dan voor het krantennieuws. Het zou dus kunnen dat de daling in het criminaliteitsnieuws van de laatste jaren een gevolg is van de daling in het werkelijke voorkomen van criminaliteit. Maar gezien beide tijdreeksen in de voorgaande jaren zo goed als volledig los van elkaar stonden, is het weinig waarschijnlijk.

Over het algemeen is de nieuwsberichtgeving over misdaad dus geen perfecte weerspiegeling van het kwantitatief voorkomen van criminele feiten. Een correlatietoets die het mogelijke verband tussen de mediaberichtgeving en de criminaliteitsstatistieken per kwartaal onderzoekt geeft wel een positief maar een heel zwak verband aan. Er is dus wel degelijk een relatie tussen de reële gepleegde misdrijven en de mediaberichtgeving, maar niet voor elk medium en niet heel uitgesproken*. Deze resultaten komen overeen met buitenlands onderzoek. Media volgen niet minutieus de werkelijkheid maar werken volgens een eigen logica. Eerder dan de realiteit bepalen redactionele keuzes voor het grootste deel hoeveel aandacht er naar criminaliteit gaat. De volgende grafieken gaan hier dieper op in.

*Correlatietoets: VRT=0.31; VTM=0.154; DM=0.367; DS=0.237; DT=0.131; GVA=0.137; HBVL=-1.185; HLN=0.253; HN=0.028; Metro=-0.187

Grafiek 5 - Hoeveelheid criminaliteitsnieuws per type in binnenlands nieuws op televisie (2003- juni 2014; N = 537 uren) ten opzichte van de officiële criminaliteitscijfers (2003- juni 2014; N = 8.417.291 misdrijven)

In Grafiek 4 zagen we al dat de nieuwsmedia in hun berichtgeving geen weerspiegeling bieden van het werkelijke voorkomen van criminaliteit. Grafiek 5 gaat hier dieper op in en maakt een onderscheid tussen de verschillende types van criminaliteit. Krijgen bepaalde types van criminaliteit proportioneel meer of minder aandacht dan hun werkelijke voorkomen? De resultaten van het krantennieuws laten we in deze grafiek uit de analyse omdat we voor het krantennieuws het zuivere binnenlandse nieuws niet kunnen selecteren (zie uitleg bij Grafiek 4 over gemengd nieuws). De grafiek vergelijkt per type criminaliteit de nieuwsberichtgeving met het werkelijke aantal feiten dat in België gepleegd werd. Bovenaan in de grafiek staan de criminele feiten die het vaakst aan bod komen in de nieuwsberichtgeving. Onderaan staan de criminaliteitstypes die het minste aandacht krijgen in het nieuws. De rode balken verwijzen naar de nieuwsberichtgeving. De grijze balken tonen de officiële criminaliteitsstatistieken.

Moorden en moordpogingen krijgen de meeste aandacht op VRT en VTM. Een derde van de totale tijd die beide nieuwsuitzendingen aan criminaliteit besteedden, gaat over een moord of moordpoging. Bepaalde moordzaken zoals de moord op Joe Van Holsbeeck, de kasteelmoord of de parachutemoord groeiden uit tot mediahypes en beheersten soms dagenlang of zelfs wekenlang het nieuws. Deze nieuwsberichten wegen sterk door in de resultaten. De ruime media-aandacht voor moordzaken contrasteert sterk met het werkelijke voorkomen ervan. In werkelijkheid maken moorden en moordpogingen slechts 0.1% van alle criminele feiten uit. De aanzienlijke media-aandacht voor moorden heeft ongetwijfeld te maken met de hoge nieuwswaarde ervan. Het zijn vaak dramatische, meeslepende gebeurtenissen met duidelijke dader-slachtoffer rollen, een plot, ruimte voor speculatie en emotionaliteit. Er is in het tv-nieuws ook relatief veel aandacht voor fraude en andere soorten van witteboordencriminaliteit. Deze nieuwsberichten nemen bijna een zesde van de totale berichtgeving over criminaliteit in beslag. In werkelijkheid komen fraudegevallen veel minder voor bij de geregistreerde criminaliteit (7% van alle misdrijven). Een diepere analyse geeft aan dat vooral de jaren 2006, 2007 en 2013 pieken met media-aandacht voor fraudegevallen (niet in grafiek).

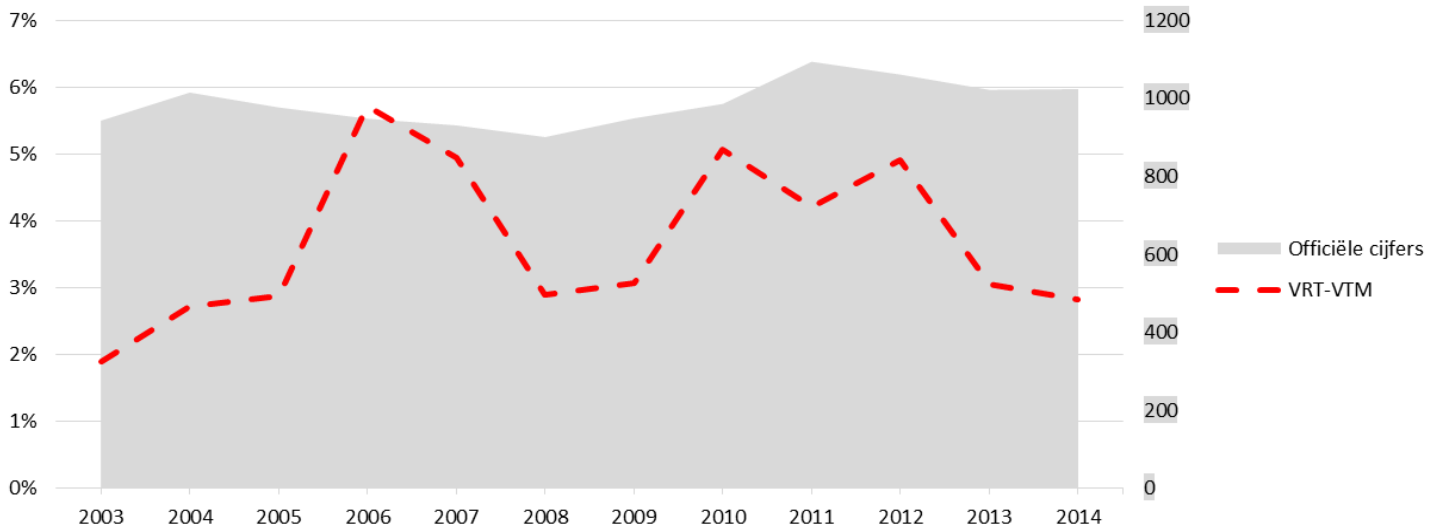
Pedofilie neemt 9% van het totale criminaliteitsnieuws in. Die grote hoeveelheid media-aandacht verschilt ook sterk van het geregistreerde voorkomen van pedofilie (0.5%). Vooral in de jaren 2004 (proces Dutroux) en 2010 (pedofilie in de Kerk) kwam pedofilie vaak in de media aan bod. Diefstal komt in werkelijkheid véél vaker voor (55%) dan we zouden vermoeden op basis van de nieuwsberichtgeving (3%).

Over het algemeen krijgen persoonsdelicten zoals moord, pedofilie, ontvoering, verkrachting, bommeldingen en mensenhandel proportioneel meer media-aandacht dan dat ze werkelijk voorkomen. Het type 'slagen, verwondingen en vechtpartijen' vormt hierop de uitzondering: die gevallen komen proportioneel minder voor in de media dan in werkelijkheid. Vermogensdelicten zoals diefstal, brandstichting en vandalisme krijgen over het algemeen minder aandacht dan hun voorkomen in realiteit zou doen verwachten. Fraudegevallen, overvallen en inbraken zijn hierop een uitzondering: die komen proportioneel meer in de media aan bod dan hun werkelijke voorkomen.

De mediafocus op zwaardere persoonsdelicten en minder op kleinere vermogensdelicten lijkt logisch. Het is wellicht een gevolg van de manier waarop nieuws geselecteerd wordt. Theorieën rond nieuwsselectie stellen dat journalisten bij het selecteren van nieuws bewust of onbewust rekening houden met nieuwswaarden om te bepalen welke feiten en personen aan bod kunnen komen in de berichtgeving. De negativiteit, emotionaliteit of de impact van een feit zijn bijvoorbeeld belangrijke nieuwswaarden: hoe groter de impact, zoals het aantal betrokkenen en de ernst van de letsels, hoe meer kans dat een journalist de gebeurtenis selecteert. Een gezinsmoord met vijf dodelijke slachtoffers heeft meer kans om het nieuws te halen dan de zoveelste autodiefstal. Ook al komen diefstallen in werkelijkheid vaker voor dan gezinsmoorden, hebben die laatste véél meer nieuwswaarde.

Ook ander onderzoek dat de berichtgeving over misdaad vergelijkt met de criminaliteitsstatistieken stelt systematisch hetzelfde vast: er bestaat geen enkel verband tussen de werkelijkheid (officiële criminaliteitsstatistieken) en de nieuwsberichtgeving. Het werkelijke aantal misdrijven beïnvloedt de mediaberichtgeving dus niet. Het zijn eerder aparte werelden. Uit buitenlands onderzoek blijkt ook al dat er proportioneel meer aandacht gaat naar gewelddadige delicten (moorden, pedofilie) en witteboordencriminaliteit (fraude) dan je op basis van hun werkelijke voorkomen zou vermoeden. Ook die Vlaamse bevinding is dus niet uitzonderlijk. In andere landen nemen moorden en moordpogingen ook het grootste deel van het criminaliteitsnieuws in. Het gaat ook daar om een aandeel rond de 30%, sommige onderzoeken rapporteren zelfs veel meer dan 30% aandacht voor moord. Hoe komt het dat witteboordencriminaliteit zoveel ruimte inneemt, zowel in het Vlaamse nieuws als in buitenlands nieuws? Fraudegevallen zijn op zich niet zo schokkend of dramatisch en hebben wellicht minder nieuwswaarde. Sociologen stellen dat ze de aandacht trekken omdat personen die dit type criminaliteit plegen over het algemeen een hoge sociale status genieten, machtig zijn en veel verantwoordelijkheid hebben. Van deze personen zou je net niet verwachten dat ze doelbewust misdrijven plegen. Eerder dan zuiver te informeren, spelen de media hier een belangrijke morele rol. Ze bakenen grenzen af en bewaken de waarden en normen die in de samenleving heersen.

Grafiek 6 - Hoeveelheid nieuws over moord en moordpogingen in binnenlands nieuws op televisie (2003-juni 2014; N = 151 uren) ten opzichte van de officiële criminaliteitscijfers (2003-juni 2014; N = 11.339)

Uit Grafiek 5 en buitenlands onderzoek bleek eerder dat moorden en moordpogingen van alle misdrijven veruit het meeste media-aandacht naar zich toe trekken. Grafiek 6 gaat specifiek in op dit criminaliteitstype. Volgen de media de door de politie geregistreerde moorden en moordpogingen dan wel proportioneel op? Het werkelijke aantal gepleegde moorden of moordpogingen is redelijk constant over de onderzoeksperiode: jaarlijks tussen de 900 en 1.100. De evolutie van de aandacht voor moorden in het televisienieuws is daarentegen heel grillig en gaat op en neer. De televisienieuwsuitzendingen focussen in een bepaald jaar veel meer op moorden dan in een ander jaar: tussen de 2% in 2003 en 6% in 2006. De fluctuaties kunnen we verklaren door het feit dat bepaalde moordzaken uitgroeien tot *mediahypes*, overvloedige aandacht krijgen en sterk doorwegen in de resultaten; dan denken we bijvoorbeeld aan de moord op Joe Van Holsbeeck, de parachutemoord of de kasteelmoord.

Besluit

Uit dit onderzoek en buitenlandse studies blijkt dat de hoeveelheid criminaliteitsnieuws sterk verschilt van medium tot medium en van periode tot periode. We kunnen en mogen dus niet veralgemenen en spreken over 'de' nieuwsmedia in Vlaanderen. De gemiddelde, Vlaamse nieuwsgebruiker wordt dagelijks geconfronteerd met gemiddeld 13% nieuws dat te maken heeft met criminaliteit. Dit is een fors percentage, maar we zien wel een dalende trend in de laatste jaren. Die daling spreekt de pessimisten tegen die zeggen dat het met 'de' media de foute weg op gaat en dat de berichtgeving over sensationele thema's zoals criminaliteit steeds verder de pan uit swingt. Toch moeten we voorzichtig zijn met te optimistische conclusies. Berichtgeving over criminaliteit is immers niet onschuldig. Media hebben een belangrijke informatieve functie. Voor velen zijn de media het venster op de wereld: mensen baseren zich op de media om zich te informeren over wat er in de wereld gebeurt. Ook over criminaliteit zijn media een belangrijke informatiebron want relatief weinig mensen hebben persoonlijke ervaring met criminaliteit. Uit onderzoek blijkt dat hoe meer de media berichten over criminaliteit, hoe meer het publiek de idee heeft dat er veel misdaad voorkomt in de samenleving. Er is bovendien een verband tussen de blootstelling aan criminaliteitsnieuws en gevoelens van angst en onveiligheid.

Samenvatting

- In de periode 2003-2014 ging gemiddeld 15.6% van het totale televisienieuws en gemiddeld 12.5% van het krantennieuws over misdaad.
- De evolutie van het criminaliteitsnieuws loopt in de laatste 12 jaar voor VRT en VTM sterk gelijk. VTM besteedt wel systematisch meer aandacht aan criminaliteit dan VRT.
- De krantenmedia lijken onderling minder op elkaar: de hoeveelheid criminaliteitsnieuws verschilt sterk van medium tot medium, en van jaar tot jaar.
- In 2014 kreeg de kijker het minste criminaliteit te zien in het Vlaamse televisienieuws.
- VTM, Het Nieuwsblad en Het Laatste Nieuws brengen van alle onderzochte media proportioneel het meeste criminaliteit: gemiddeld 17% à 18%. Onderaan bevinden zich De Tijd, Metro en De Standaard met veel minder nieuws over misdaad. VRT ligt samen met De Morgen en Gazet Van Antwerpen in het midden van het bed: deze media scoren bijna doorheen de hele periode gemiddeld, niet hoog maar ook niet laag.
- De Tijd, die vooral op financieel-economisch nieuws focust, brengt in vergelijking met de andere media opvallend weinig nieuws over criminaliteit: gemiddeld 6% over alle jaren heen.
- De criminaliteitsberichtgeving weerspiegelt de werkelijke criminaliteitscijfers niet. Eerder dan de realiteit bepalen redactionele keuzes voor het grootste deel hoeveel aandacht er naar criminaliteit gaat. Wel valt op dat zowel de criminaliteitscijfers als het aandeel criminaliteitsnieuws sinds 2012 duidelijk dalen. Die daling is sterker voor het televisienieuws dan voor het krantennieuws.
- Moorden en moordpogingen krijgen de meeste aandacht op VRT en VTM. In werkelijkheid komen moorden slechts in 0.1% van alle criminele feiten voor.
- Fraudegevallen, of de zogenoemde witteboordencriminaliteit, komen ook ruim aan bod in de televisiemedia (14%). In werkelijkheid komen fraudegevallen veel minder voor (7% van alle misdrijven).
- Pedofilie neemt 9% van het totale criminaliteitsnieuws op televisie in beslag. Die media-aandacht verschilt ook sterk van het werkelijke voorkomen van pedofilie (0.5%).
- Diefstal komt in werkelijkheid veel vaker voor (55%) dan we zouden vermoeden op basis van de nieuwsberichtgeving (3%).

Het andere lopende onderzoek van het Steunpunt Media vindt u op de [website van het Steunpunt Media](#).

Contact

Wenst u meer informatie over het Steunpunt Media of de Nieuwsmonitor, neem contact op met Julie De Smedt, projectcoördinator van het Steunpunt Media.

E-mail	Julie.desmedt@uantwerpen.be	Website	www.steunpuntmedia.be
Telefoon	03 265 57 60	Twitter	@steunpunt_Media
GSM	0494 89 79 83		